

Ζεφύρι: Οικοδομώντας μια βιώσιμη πόλη. Ανατρέποντας τα στερεότυπα (α)^{*}

Δημήτρης Μπουρίκος
(dbourikos@pspa.uoa.gr)

Επιμελητής Ανηλίκων Υπ. Δικαιοσύνης
Υπ. Διδάκτωρ. Πανεπιστημίου Αθηνών

εφημερίδα ΘΡΙΑΣΙΟ, αρ. φύλλου 918, 22 Οκτωβρίου 2007, σελ. 8

Πρόσφατη έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ασχολείται με το ρόλο των πόλεων στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, καθώς και στην ευρύτερη ποιότητα ζωής των πολιτών. Έμφαση δίνεται στην οικοδόμηση βιώσιμων πόλεων. Τι σημαίνει όμως βιώσιμη πόλη; Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της; Πως οικοδομείται η ελκυστικότητα της πόλης και ποια η σημασία των στερεοτύπων;

Σύμφωνα με την έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα βασικά χαρακτηριστικά της βιώσιμης πόλης είναι τα εξής: ανεκτικότητα-ενσωμάτωση-ασφάλεια, αποτελεσματική διακυβέρνηση (συμμετοχικότητα και τοπική ηγεσία), πρόσβαση σε δημόσιες μεταφορές και κοινωνία της πληροφορίας, κατάλληλες και προσβάσιμες υπηρεσίες (δημόσιες, ιδιωτικές, κοινοτικές και εθελοντικές), ιδανικό περιβάλλον, ευημερούσα και καινοτόμο τοπική οικονομία, ποιότητα σχεδιασμού και δικαιοσύνη (έναντι των άλλων και των μελλοντικών γενεών). Η επιδίωξη εμπέδωσης και διατήρησης των παραπάνω ιδιοτήτων είναι υπόθεση όλων μας και όλων των επιπέδων διοίκησης.

Η οικοδόμηση μιας βιώσιμης πόλης απαιτεί στρατηγικό σχεδιασμό, κατάλληλο θεσμικό μηχανισμό και διαρκή αξιολόγηση. Βασικό εμπόδιο όλων των παραπάνω αναδεικνύεται πολλές φορές η ύπαρξη συγκεκριμένων αρνητικών στερεοτύπων. Ως στερεότυπα ορίζουμε γενικευμένες αξιολογικές κρίσεις για ομάδες και κοινότητες, μη επιδεχόμενες εμπειρικής τεκμηρίωσης και ορθολογικής επεξεργασίας. Τα στερεότυπα είναι αρκετά ελκυστικά επειδή παρουσιάζουν την «πραγματικότητα» αρκετά απλή στην ερμηνεία και κατανόησή της (πχ., οι Αρβανίτες είναι άγριοι, τα παιδιά χωρισμένων γονέων είναι προβληματικά, οι μετανάστες είναι συνήθως παραβάτες), ενώ προσφέρουν και ψυχολογική άμυνα σε πληθυσμούς που νιώθουν εύάλωτοι λόγω οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών. Επιπρόσθετα, η δύναμη των στερεοτύπων μπορεί να οδηγήσει στην υιοθέτησή τους ακόμα και από τα ίδια τα «θύματά τους», αναπαράγοντας έτσι έναν προβλεπόμενο κοινωνικό ρόλο (πχ., ο κοινωνικός ρόλος του παραβάτη-περιθωριακού).

Τα στερεότυπα αναφέρονται σε άτομα, ομάδες πληθυσμού, κοινότητες ή ακόμα σε ολόκληρες εθνότητες. Το Ζεφύρι είναι χαρακτηριστική περίπτωση πόλης / κοινότητας «θύματος» στερεοτύπων. Η πόλη είναι ταυτισμένη για ένα ευρύ τμήμα της κοινής γνώμης και των συμπολιτών μας στο Λεκανοπέδιο της Αττικής με φαινόμενα και χαρακτηριστικά, όπως «εγκληματικότητα», «βία», «ναρκωτικά», «φτώχεια», «κοινωνικός αποκλεισμός» και «ρατσισμός». Διενεργώντας μια έρευνα

^{*} Το παρόν άρθρο εκφράζει προσωπικές επιστημονικές απόψεις και αντλεί δεδομένα από τρέχουσα έρευνα του συγγραφέα με θέμα: «Ζεφύρι: Η οικοδόμηση μιας βιώσιμης πόλης. Ιστορία, διοικητική πορεία και κοινωνικές συνθήκες».

ανάλυσης περιεχομένου σε δημοσιεύματα του καθημερινού τύπου (Ελευθεροτυπία, ΤΑ ΝΕΑ, Ριζοσπάστης, ΑΥΓΗ), βάσεις δεδομένων (www.google.com) και πρακτικά των συζητήσεων στο Κοινοβούλιο (www.parliament.gr), διαπιστώνουμε και εμπειρικά ότι οι αναφορές στο Ζεφύρι κατά 90% είναι αρνητικές. Αναλυτικότερα, σε σύνολο 491 αναφορών, το 59,3% (291 αναφορές) αναφέρεται στα ναρκωτικά, το 15,5% (76 αναφορές) στη φτώχεια, το 12,9% (63 αναφορές) στο ρατσισμό και το 12,3% (61 αναφορές) στην εγκληματικότητα.

Οι περισσότερες αναφορές βουλευτών (Πρακτικά συζητήσεων Κοινοβουλίου) αναφέρονται επίσης στην εγκληματικότητα, την εμπλοκή των τσιγγάνων της περιοχής σε εμπόριο όπλων και ναρκωτικών, το ιδιότυπο γκέτο, τους άσκοπους πυροβολισμούς κ.ά. Ακόμα και αν εξετάσουμε σύγχρονες επιστημονικές έρευνες στα πεδία της κοινωνικής πολιτικής, της εκπαίδευσης, της οικονομίας και της χωροταξίας, το Ζεφύρι αναφέρεται μεταξύ των «αρνητικών» παραδειγμάτων. Σταχυολογώντας αναφέρουμε έρευνες για τη σχολική διαρροή και αποτυχία, την εκλογική συμπεριφορά περιοχών υψηλού κοινωνικού αποκλεισμού, τη συγκέντρωση επαγγελματιών και δραστηριοτήτων ανειδίκευτης εργασίας, τη μη πρόσβαση σε ευρύτερα συγκοινωνιακά δίκτυα, τα χωροταξικά προβλήματα, καθώς και την έλλειψη κοινωνικού κεφαλαίου (δεσμοί εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης).

Στερεοτυπικά η πόλη του Ζεφυρίου αναφέρεται ως «απαγορευμένη πόλη», «πόλη σε ομηρία», «πόλη των παρανόμων», «πόλη μετανάστης», «βασίλειο των ναρκωτικών», «γκέτο», «χώρος και φωλιά κάθε είδους κακοποιών», «εγκαταλελειμμένη πόλη» κ.ά. Η περιγραφή και ανάδειξη των προβλημάτων της πόλης αποτελεί σημαντική αρχή για την κινητοποίηση ανθρώπων, πόρων και μηχανισμών προκειμένου να επιτευχθεί κοινωνική και οικονομική πρόοδος. Όμοια όμως προβλήματα υπάρχουν σε πολλές πόλεις της χώρας μας και του κόσμου, ίδιας ή και μεγαλύτερης έντασης. Αυτό που διαφοροποιεί τις πόλεις και τις κοινότητες που κατάφεραν να δώσουν βιώσιμες λύσεις σε σχέση με αυτές που έμειναν κατακερματισμένες και βραδυπορούσες ήταν η αποδόμηση των στερεοτύπων, η ανάδειξη σημαντικών θετικών πρωτοβουλιών και η κινητοποίηση ανθρώπων, τόσο της ίδιας της κοινότητας όσο και εκτός της κοινότητας. Ήταν με άλλα λόγια η ανάπτυξη πρωτοβουλιών προσαρμογής στο σύγχρονο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον και η κατανίκηση των δυνάμεων εσωστρέφειας.

Πως όμως επιτυγχάνεται η αποδόμηση των στερεοτύπων; Ποια εργαλεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν; Μαγικές συνταγές δεν υπάρχουν. Η ελληνική και διεθνής εμπειρία μας εφοδιάζει με συγκεκριμένα παραδείγματα που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν (μετά από αναγκαία προσαρμογή) και στην περίπτωση του Ζεφυρίου. Αναλυτικότερα, πόλεις με ανάλογα προβλήματα «στιγματισμού» ενεργοποίησαν μηχανισμούς διάγνωσης της γένεσης και διαίωσης των εις βάρος τους στερεοτύπων. Διερευνήθηκαν ακόμα και συμπεριφορές της ίδιας της κοινότητας στην ανάδειξη συγκεκριμένων στερεοτύπων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Περιφέρεια της Καλαβρίας στη Νότια Ιταλία. Η συγκεκριμένη περιφέρεια στερεοτυπικά ταυτίζεται από μεγάλο μέρος της ιταλικής και ευρωπαϊκής κοινής γνώμης με τη μαφία, την τεμπελιά, τη βία, την αναξιοπιστία, την τρομοκρατία και τον υπόκοσμο. Πρόσφατα οι αρχές της ιταλικής Περιφέρειας δημοσιοποίησαν μια ευρεία επικοινωνιακή δράση με σύνθημα «Χωριάτες; Απατεώνες; Απολίτιστοι; Τρομοκράτες; Μάλιστα, είμαστε Καλαβρέζοι. Και οι τελευταίοι έσονται πρώτοι» με σκοπό την κινητοποίηση ανθρώπων και πόρων στην προσπάθεια κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής.

Από την ελληνική πραγματικότητα επίσης δεν λείπουν τα παραδείγματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Δήμος Αγίας Βαρβάρας. Η πόλη για μεγάλο

διάστημα ήταν ταυτισμένη με στερεότυπα ανάλογα με αυτά του Ζεφυρίου. Η στρατηγική αντίληψη για την επίλυση των προβλημάτων της πόλης βασίστηκε σε τρεις βασικούς άξονες: α) αναγνώριση και εμπέδωση του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα της πόλης, β) συνεργασίες σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, γ) προώθηση στοχευμένων κοινωνικών δράσεων, όπως η λειτουργία Κέντρου Πληροφόρησης και Υποστήριξης Τσιγγάνων. Αξιομνημόνευτο επίσης είναι το παράδειγμα του Δήμου Αλεξανδρούπολης. Ο Δήμος αυτός πρόσφατα έγινε μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την Αστική Ασφάλεια με στόχο τη μελέτη και εφαρμογή δράσεων αντεγκληματικής πολιτικής. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των παραπάνω δράσεων είναι η έμφαση στην κοινωνική πρόληψη της παραβατικότητας και τη συμμετοχή όλων των τοπικών φορέων στην οικοδόμηση μιας κοινότητας αλληλεγγύης και ασφάλειας.

Καταληκτικά οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η αντιμετώπιση των στερεοτύπων και η οικοδόμηση ενός Ζεφυρίου με «καλό όνομα» απαιτεί στρατηγική: διάγνωση, υιοθέτηση συγκεκριμένων στόχων, εργαλεία παρέμβασης και ορθολογικές μεθόδους. Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της υιοθετούμενης στρατηγικής είναι εκ των ουκ άνευ της όλης προσπάθειας. Η πρόσφατη σύσταση Τοπικού Συμβουλίου Πρόληψης της Παραβατικότητας θα μπορούσε να αποτελέσει το κατάλληλο μηχανισμό για το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας ανάλογης στρατηγικής με πολλαπλά οφέλη για την τοπική κοινότητα στον τομέα της αντιμετώπισης στερεοτύπων και εμπέδωσης της ασφάλειας.